

IWONA DRĄG-KORGA

70 lat Instytutu Piłsudskiego w Ameryce

4 lipca 1943 r. powstał Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce. Myślą przewodnią twórców i działaczy Instytutu było stworzenie organizacji będącej kontynuacją założonego w Warszawie w 1923 roku Instytutu Badań Najnowszej Historii Polski, przemianowanego w 1936 roku na Instytut Józefa Piłsudskiego.

Początki Instytutu były bardzo skromne: garstka ludzi i niewielkie fundusze. Podstawowe znaczenie miał jednak program działania i wizja twórców Instytutu. Elitę polityczną placówki tworzyli piłsudscy wywodzący się z okresu II Rzeczypospolitej i miejscowi niepodległościowi działacze Polonii. W pierwszej grupie znaleźli się przedwojenni ministrowie: Wacław Jędrzejewicz – minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego, Ignacy Matyszewski – minister skarbu, Henryk Floyar-Rajchman – minister przemysłu. Grupę polonijną tworzyli: Franciszek Januszewski – wydawca *Dziennika Polskiego* w Detroit, Maksymilian Węgrzynek – wydawca *Nowego Świata* w Nowym Jorku i Lucjan Kupferwasser z Chicago.

Współdziałanie starej niepodległościowej polskiej emigracji i nowej Polonii było rzadkim przypadkiem w historii organizacji polonijnych. Współpraca ta trwała wiele lat, a Instytut, trzeba przyznać, miał wielkie szczęście do ludzi.

Od samego początku misją Instytutu było i jest: gromadzenie, przechowanie oraz konserwacja dokumentów i materiałów historycznych dotyczących Polski i Polonii, a następnie udo-

stępianie tych zbiorów badaczom, wspieranie i prowadzenie badań z dziedziny współczesnej historii Polski i Polonii, popularyzowanie historii i kultury polskiej oraz edukacja młodzieży polonijnej. Instytut w swojej działalności kieruje się ideałami patriotycznymi Marszałka Józefa Piłsudskiego.

Zgodnie z misją Rada Instytutu postanowiła w tym roku podjąć wysiłek zorganizowania obchodów rocznicowych w Polsce w celu przedstawienia historii i działalności Instytutu różnorodnym środowiskom społeczności polskiej.

5 czerwca 2013 r. na Zamku Królewskim w Warszawie, w Wielkiej Sali Asamblowej, Instytut – przy współudziale władz zamku i Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” – zorganizował uroczystość 70-lecia swego istnienia. Obchodom tym patronował Bogdan Zdrojewski, minister kultury i dziedzictwa narodowego. Uroczystość zaszczylicili przedstawiciele władz i instytucji polskich na czele z marszałkiem Senatu RP Bogdanem Borusewiczem. Obecni byli dyrektor generalny Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN) Jacek Olbrycht, posłanka na Sejm RP Joanna Fabisiak, prezes Stowarzyszenia „Wspólnota Pol-

Prof. Wacław Jędrzejewicz, jeden z założycieli Instytutu Piłsudskiego

ska” Longin Komołowski, dyrektor Zamku Królewskiego, profesor Andrzej Rottermund. Na obchody przybyli przedstawiciele środowisk naukowych, artystycznych, kombatanckich, pracownicy polskich archiwów, Instytutu Pamięci Narodowej, Biblioteki Narodowej, młodzież ze szkół noszących imię Marszałka Józefa Piłsudskiego, stażyści i inne osoby zwią-

zane z Instytutem mieszkające w Polsce, wielu przyjaciół i sympatyków.

Uroczystość połączona była z rozdaniem nagród Instytutu Piłsudskiego, przyznawanych za szczególnie zasługi dla nauki i kultury polskiej oraz ich propagowanie na świecie. W tym roku medale otrzymali: prof. Andrzej Chojnowski, badacz historii najnowszej – Medal prof. Wacława Jędrzejewicza; prof. Mieczysław Mąkosza, wybitny naukowiec w dziedzinie chemii – Medal Marii Skłodowskiej-Curie; Zbigniew Gluza – Medal Josepha Conrada za stworzenie kwartalnika historycznego *Karta*; aktorka Anna Seniuk – Medal Ignacego Jana Paderewskiego w dziedzinie artystycznej.

Rada Instytutu przyznała także specjalne medale „Merentibus”, nadawane za szczególne zasługi dla rozwoju Instytutu Piłsudskiego, następującym osobom i instytucjom: Jackowi Milerowi, dyrektorowi Departamentu Dziedzictwa Kulturowego w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego; Naczelnicy Dyrekcji Archiwów Państwowych na ręce dyrektora – prof. dr. hab. Władysława Stępnika; Bibliotece Narodowej na ręce wicedyrektor Ewy Potrzebnickiej; Instytutowi Pamięci Narodowej na ręce prezesa – dr. Łukasza Kamińskiego.

W czasie tego wydarzenia dyrektor Instytutu, dr Iwona Drąg-Korga została odznaczona srebrnym medalem Zasłużony Kulturze „Gloria Artis” przyznany przez MKiDN.

W celu przekazania informacji i wiedzy o wysiłkach, zachowaniu i zabezpieczeniu polskiego dziedzictwa kulturowego w Stanach Zjednoczonych zaprezentowano film dokumentalny o Instytucie w reżyserii znanego polskiego dokumentalisty Tomasza Magierskiego mieszkającego w Nowym Jorku. W filmie, oprócz członków Rady Instytutu, udział wzięła konsul generalna RP w Nowym Jorku Ewa Junczyk-Ziomecka, która podkreśliła amerykański charakter Instytutu i jego misję edukacyjną oraz prestiż, jakim cieszy się Instytut w

Rada Instytutu – marzec 2013 r.

Polsce i na emigracji. Z kolei prof. Timothy Snyder, wykładowca Yale University, który jest badaczem Europy Środkowo-Wschodniej i kilkakrotnie prowadził badania w Instytucie, mówił o znaczeniu tej placówki jako polskiego archiwum w USA dla badaczy amerykańskich i tradycji piłsudczykowskiej, która wciąż jest żywa w Instytucie.

Galę na Zamku Królewskim zakończył recital utalentowanego 17-letniego pianisty Tomasza Rittera, sponsorowany przez Międzynarodową Fundację Muzyczną im. A. Rubinsteina w Łodzi. Pianista przedstawił program z utworami Fryderyka Chopina, Karola Szymanowskiego i Wojciecha Kilara.

Kontynuacja obchodów odbyła się w siedzibie Stowarzyszenia "Wspólnota Polska" – w Domu Polonii na Krakowskim Przedmieściu, gdzie miał miejsce uroczysty lunch przygotowany przez hotel Zamek Pułtusk i zostały wygłoszone dwa wykłady związane z historią Instytutu. Prof. dr hab. Rafał Stobiecki wygłosił wykład pt. *Wacław Jędrzejewicz (1893-1993). Historyk epoki Józefa Piłsudskiego*, a dr Iwona Drąg-Korga, dyrektor Instytutu, przedstawiła działalność i historię placówki w referacie pt. *70 lat Instytutu Piłsudskiego w Ameryce*. Tego dnia została otwarta wystawa uliczna składająca się z 28 plasz poświęconych Instytutowi. Materiały te zostały przygotowane w Instytucie, a oprawę graficzną i druk wykonało Stowarzyszenie "Wspólnota Polska".

Wiele osób zatrzymywało się i oglądało zdjęcia twórców Instytutu oraz zbiorów przechowywanych w archiwum, bibliotece i galerii Instytutu.

Obchody jubileuszu Instytutu Piłsudskiego w Warszawie możliwe były dzięki pomocy Stowarzyszenia "Wspólnota Polska" i grantowi z Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Obchody 70. rocznicy powstania Instytutu odbędą się również w Nowym Jorku w dniach 11-12 października w salonach Konsulatu Generalnego RP oraz siedzibie Instytutu i połączone będą z trzecią edycją Konferencji "Polonijny Nowy Jork". W tym roku tematem przewodnim będzie historia piłsudczyków w Nowym Jorku. W ramach obchodów odbędzie się prezentacja książki *Wacław Jędrzejewicz pt. Rola Józefa Piłsudskiego w odbudowie i umacnianiu państwa polskiego* (IPN/Instytut Piłsudskiego, Warszawa 2013). Książka jest wznowieniem wykładów wygłoszonych przez profesora podczas stanu wojennego dla tzw. Grupy Młodych działającej przy Instytucie. W tym roku obchodzimy 120. rocznicę urodzin profesora Jędrzejewicza i 20. rocznicę jego śmierci.

Szkolenie biblioteczne w galerii Instytutu, 2010 r.

Przez 70 lat działalności Instytut Piłsudskiego uporządkował, zabezpieczył i skatalogował 200 metrów bieżących archiwaliów. Z materiałów korzystają badacze z Polski, USA i innych krajów świata, wiele kwerend naukowych jest zamawianych przez internet. W celu zabezpieczenia i udostępniania kolekcji archiwalnych Instytut prowadzi ich digitalizację. W pracach tych biorą udział wolontariusze oraz osoby opłacane z grantów instytucji rządowych – Senatu RP w latach 2007-2011, a w roku 2012 z Ministerstwa Spraw Zagranicznych – oraz pracownicy Instytutu Pamięci Narodowej. Zabezpieczanie jest szczególnie ważne, gdyż wiele dokumentów sporządzonych jest na kwaśnym papierze, który ulega postępującemu rozkładowi. Dzięki prowadzonej digitalizacji uruchomiono serwis internetowy *Kolekcje Archiwalne Online*, dający pełny dostęp do wybranych już zdigitalizowanych zasobów archiwalnych.

Na bazie kolekcji przechowywanych w Instytucie powstają książki o najnowszej histo-

rii Polski. Tylko w ostatnich kilku miesiącach na rynek trafiły następujące pozycje naukowe: *Senatorowie: losy wojenne i powojenne*, Kancelaria Senatu, Warszawa 2012; Beata Dorosz *Nowojorski pasjans. Polski Instytut Naukowy w Ameryce. Jan Lechoń, Kazimierz Wierzyński*, Warszawa 2013; Czesław Karkowski *Nagrody Fundacji Alfreda Jurzykowskiego w Nowym Jorku*, 2013.

Biblioteka Narodowa wydała *Katalog czasopism Instytutu Piłsudskiego w Ameryce* ze wstępem Czesława Karkowskiego, a Instytut Pamięci Narodowej, przy współudziale Instytutu, opracował i wznowił wydanie wykładów wygłoszonych przez profesora Wacława Jędrzejewicza w latach 80. W tym roku Instytut opracował w pięknej szacie graficznej nowy folder informacyjny, którego druk został sfinansowany przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych.

Przez ponad pół wieku swojej działalności Instytut organizuje konferencje naukowe, spotkania z wybitnymi Polakami, promocje książ-

zek, lekcje historii dla dzieci i młodzieży. Od wielu lat Instytut przyznaje nagrody wybitnym przedstawicielom świata kultury i nauki polskiej, którzy dzięki swoim talentom promują Polskę w Stanach Zjednoczonych.

O Instytucie bardzo trafnie powiedział 20 lat temu Andrzej Pomian, emigracyjny historyk, i słowa te są aktualne do dziś (*Nowy Dziennik*, 4 sierpnia 1993): "Instytut to nie tylko Piłsudski. To jedyne w swoim rodzaju zbiory z zakresu najnowszej historii Polski. To tradycja powstania styczniowego, tak bliska dla mego pokolenia, jak dla dzisiejszego rosnącego pokolenia tradycja powstania warszawskiego; dalej – rewolucji 1905 roku, Legionów i innych polskich formacji wojskowych podczas I wojny światowej, wojny roku 1920, okresu międzywojennego, czasów drugiej wojny światowej. To nie tylko przeszłość, która się zapewne nie powtórzy. To całe bogactwo doświadczeń, mających ogromne znaczenie dla dzisiejszej Polski. Instytut Piłsudskiego to historia żywa". ■

Prezes Magda Kapuścińska wita przybyłych gości na uroczystość obchodów 70-lecia Instytutu Piłsudskiego na Zamku Królewskim w Warszawie, 5 czerwca 2013 r.

Dr Iwona Drąg-Korga otrzymuje srebrny medal Zasłużony Kulturze "Gloria Artis" na Zamku Królewskim w Warszawie